

YOSHLARGA AXLOQIY TARBIYANI SHAKLLANTIRISHDA OILANING O'RNI**Mansurov Farxat Mansur o'g'li****Osiyo xalqaro universiteti 2-kurs magistranti****<https://doi.org/10.5281/zenodo.19586995>**

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlarning axloqiy tarbiyasini shakllantirish jarayonida oilaning o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Avvalo, oila jamiyatning muhim ijtimoiy instituti sifatida yosh avlodning ma'naviy kamolotiga qanday ta'sir ko'rsatishi yoritiladi. Shuningdek, maqolada ota-onaning tarbiyadagi mas'uliyati, milliy qadriyatlarning yoshlar ongiga singdirilishi hamda oilaviy muhitning shaxs shakllanishidagi ahamiyati chuqur tahlil qilinadi. Bundan tashqari, yoshlar tarbiyasiga oid davlat siyosati, xususan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli farmonlari hamda pedagog va sotsiolog olimlarning ilmiy qarashlari asosida masala keng yoritiladi. Natijada, yoshlarning axloqiy kamolotini ta'minlashda oilaning o'rni beqiyos ekanligi ilmiy asosda ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: oila, axloqiy tarbiya, yoshlar, ma'naviy qadriyatlar, tarbiya jarayoni, ota-ona mas'uliyati, ijtimoiy institut.

Kirish Hozirgi globallashuv sharoitida yoshlarning ma'naviy va axloqiy tarbiyasini shakllantirish masalasi jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Chunki har qanday davlatning kelajagi avvalo yosh avlodning qanday tarbiya topishiga bog'liqdir. Shuning uchun ham yoshlarning ma'naviy kamoloti, axloqiy fazilatlarini rivojlantirish hamda ularni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan imzolangan 2017-yil 5-iyuldagi PF-5106-sonli "Yoshlarga oid davlat siyosati samaradorligini oshirish va O'zbekiston yoshlar ittifoqi faoliyatini qo'llab-quvvatlash to'g'risida"gi Farmon yoshlar tarbiyasini davlat siyosatining muhim yo'nalishi sifatida belgilab berdi. Mazkur farmonda yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini mustahkamlash, ularni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash hamda sog'lom turmush tarzini shakllantirish masalalari alohida ta'kidlangan. Shu bilan birga, ushbu jarayonda oila, ta'lim muassasalari va jamiyat hamkorligini kuchaytirish zarurligi qayd etilgan [1].

Bundan tashqari, yoshlar tarbiyasi masalasi ko'plab olimlar tomonidan ham keng o'rganilgan. Masalan, mashhur pedagog A.S. Makarenko oila tarbiyasini shaxs shakllanishining eng muhim bosqichi sifatida baholab, "bola shaxsiyatining asosiy poydevori aynan oilada qo'yiladi", deb ta'kidlaydi [4]. Xuddi shuningdek, o'zbek ma'rifatparvar olimi Abdulla Avloniy ham tarbiya masalasiga alohida e'tibor qaratib, "Tarbiya biz uchun yo hayot – yo mamot, yo najot – yo halokat masalasidir", deb yozgan. Demak, ushbu fikrlardan kelib chiqib aytish mumkinki, yoshlarning axloqiy kamolotida oila muhitining o'rni nihoyatda muhim hisoblanadi [3].

Shu bois mazkur maqolada yoshlarning axloqiy tarbiyasini shakllantirishda oilaning roli ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Avvalo shuni ta'kidlash kerakki, oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy institutlaridan biridir. Chunki insonning shaxs sifatida shakllanish jarayoni aynan oila muhitida boshlanadi. Boshqacha aytganda, bola ilk ijtimoiy tajribani oilada egallaydi, jamiyatdagi xulq-atvor qoidalarini o'rganadi va muayyan axloqiy qadriyatlarni o'zlashtiradi. Shu bilan birga, oila yoshlarning ijtimoiylashuv jarayonida ham muhim rol o'ynaydi. Ya'ni bola oila muhitida

yashash jarayonida jamiyatga moslashadi, muloqot qilishni o‘rganadi hamda turli ijtimoiy rollarni anglay boshlaydi. Ayniqsa, ota-onaning farzand bilan muloqoti, mehr-muhabbati va e‘tibori bolaning ruhiy rivojlanishida katta ahamiyatga ega. Bundan tashqari, oila ma‘naviy qadriyatlarni avloddan-avlodga yetkazuvchi muhim institut ham hisoblanadi. Masalan, milliy an‘ana va urf-odatlar, odob-axloq qoidalari hamda madaniy meros asosan oila orqali yosh avlodga singdiriladi. Natijada, yoshlar milliy o‘zligini anglay boshlaydi va jamiyatning ma‘naviy qadriyatlariga hurmat bilan qarashni o‘rganadi [2].

Shuningdek, yoshlarning axloqiy tarbiyasida ota-onaning shaxsiy namunasi nihoyatda muhim omil hisoblanadi. Chunki bola ko‘pincha ota-onasining xatti-harakatlarini kuzatadi va ularni takrorlashga harakat qiladi. Shu sababli ota-onalar farzand tarbiyasida nafaqat nasihat, balki shaxsiy namuna orqali ham tarbiyaviy ta‘sir ko‘rsatishi zarur. Masalan, agar ota-ona halollik, mehnatsevarlik, sabr-toqat va hurmat kabi fazilatlarni o‘z hayotida namoyon etsa, bola ham ushbu fazilatlarni o‘zlashtiradi. Aksincha, oilada nizolar ko‘p bo‘lsa yoki salbiy xatti-harakatlar ustun bo‘lsa, bu holat farzandning ruhiy rivojlanishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin.

Bundan tashqari, ota-onaning farzand bilan doimiy muloqotda bo‘lishi ham muhim ahamiyatga ega. Chunki ochiq va samimiy muloqot orqali bola o‘z fikrini erkin ifoda etishni o‘rganadi hamda o‘z muammolarini ota-onasi bilan baham ko‘rishga odatlanadi. Bundan tashqari, yoshlarning axloqiy tarbiyasini shakllantirishda milliy qadriyatlarning o‘rni ham beqiyosdir. O‘zbek xalqining boy ma‘naviy merosi yoshlar tarbiyasida muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

Masalan, xalqimizda qadimdan quyidagi qadriyatlar muhim hisoblangan:

kattalarga hurmat

kichiklarga izzat

mehr-oqibat

mehmondo‘stlik

hamjihatlik

Ayniqsa, ushbu qadriyatlar oilaviy muhitda shakllanadi. Ya‘ni bola ota-onasi, bobo-buvilari hamda boshqa oila a‘zolari bilan muloqot jarayonida ushbu qadriyatlarni amalda ko‘rib, ularni o‘z hayotiga singdira boshlaydi. Shu bilan birga, milliy an‘analar yoshlarning vatanparvarlik ruhida tarbiyalanishiga ham xizmat qiladi. Chunki milliy qadriyatlarni anglagan yosh avlod o‘z millatiga, madaniyatiga va Vataniga hurmat bilan qaraydi [5, 172-179].

Bugungi kunda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi yoshlar tarbiyasiga turli xil ta‘sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi yoshlarning dunyoqarashiga sezilarli ta‘sir qilmoqda. Bir tomondan, bu jarayon yoshlar uchun yangi bilim va imkoniyatlar yaratmoqda. Biroq boshqa tomondan, ayrim hollarda zararli axborotlarning tarqalishi yoshlar ongiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli oilaning tarbiyaviy roli yanada ortib bormoqda. Ya‘ni ota-onalar farzandlarning axborotdan to‘g‘ri foydalanishini nazorat qilishi, ularning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etishi hamda ma‘naviy tarbiyasiga alohida e‘tibor qaratishi zarur. Bundan tashqari, oila va ta‘lim muassasalari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish ham muhim ahamiyatga ega. Chunki maktab va oila birgalikda harakat qilgan taqdiridagina yoshlarning barkamol shaxs bo‘lib yetishishi ta‘minlanadi.

Xulosa Xulosa qilib aytganda, yoshlarning axloqiy tarbiyasini shakllantirishda oila eng muhim ijtimoiy institutlardan biri hisoblanadi. Avvalo, inson shaxs sifatida shakllanishni aynan

oila muhitida boshlaydi. Shuning uchun oiladagi ma’naviy muhit, ota-onaning shaxsiy namunasi hamda milliy qadriyatlar yoshlarning axloqiy kamolotiga bevosita ta’sir ko’rsatadi. Demak, sog’lom va ma’naviy yetuk jamiyatni barpo etishda oilaning tarbiyaviy roli nihoyatda muhim bo’lib, yoshlarning axloqiy kamolotini ta’minlashda u beqiyos ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 5-iyuldagi PF-5106-son Farmoni
2. Alqarov, I., Mamatqulova, R., & Norqulov, X. (2009). Shaxs va oila tarbiyasining pedagogikasi. O‘quv qo‘llanma.
3. Avloniy, A. (1992). Turkiy guliston yoxud axloq. Toshkent, “O‘qituvchi, 29.
4. Makarenko, A. S. (1988). Pedagogik asarlar to‘plami. Moskva: Pedagogika.
5. Sa’dullayevna, A. B. (2026). OILADA TARBIYANING O‘RNI. PEDAGOGS INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL, 98(1), 172-179.